

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 6 Sayı: 27 Volume: 6 Issue: 27

Yaz 2013 Summer 2013

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**MEZAR YAZITLARI İLE OLYMPOS
OLYMPUS WITH THE TOMB INSCRIPTIONS**

Elif ÖZER*

Öz

Bu makalede antik Lykia bölgesindeki Olympos antik kentinin 1999-2003 yılları arasında çalışılan mezarlar ve yazıtları değerlendirilecektir. Mezar yazıtları vasıtasıyla Olympos'un Antik Çağda ki yaşantısına dair ne tür bilgilere ulaşıldığı hususu incelenecektir. 354 mezar tespit edilmiştir. Bu mezarlarda 163 adet Grekçe yazıt bulunmuş ve 1900'lü yıllarda yayımlanan Kalinka'nın eserinden yazıtların izi takip edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Olympos, Lykia, Mezar, Mezar Yazıtları.

Abstract

In this paper, analyzed that the grave inscriptions which are determined between 1999-2003 Olympos city where is located in ancient Lycia region. Improved that the social life and burial rituals of Olympos city due to the inscriptions. Although 354 tombs are discovered, Greek inscriptions were carved on 163 tombs which are published by Kalinka in 1900's years in the city.

Keywords: Olympos, Lycia, Grave, Tomb Inscriptions.

Antalya'nın 80 km. güneyinde bulunan Olympos antik kenti, Toros Dağları'nın kıyıya dik indikleri ve akarsular ile oluşturulan vadide konumlanmıştır. Kuruluşuna dair en erken yazılı bilgi Lykia Birlik sikkeleriyle sağlanmıştır (Hill, 1963: XXII; Head, 1967: 693; von Aulock, 1974 33; Troxell, 1982: 10, 27). Bununla birlikte Musa Dağı'nda keşfedilen (Adak, 2004: 27) yerleşim de kentin Hellenistik dönemdeki varlığına ilişkin bir arkeolojik bir veri olarak değerlendirilmektedir (Uğurlu, 2007, 81).

Strabon, Olympos'u Lykia Birliği'nde üç oy hakkına sahip 6 şehirden biri olarak göstermiştir (Strabon, XIV: III. 685). M.Ö. 2.yy.'da Lykia Birliği'ne üye olduğunu gösteren gümüş sikkeler de Birlik'te olduğunu kanıtlayan buluntulardır. Ancak, kent, Zeniketes'in hâkimiyetine girince; M.Ö. 2.yy.sonu ile MÖ. 1.yy. arasındaki bir dönemde (Borchhardt, 1999: 128; Uğurlu, 2007, 81 vd)) Birlik ile ilişkisini bitirmiş ya da istemeden bitirilmiş ve Olympos için yeni bir süreç başlamıştır.

1999-2003 yılları arasında Olympos nekropolünde yapılan çalışmada tespit edilen¹ 354 adet mezarın büyük kısmında Grekçe mezar epitaphları olduğu görülmüştür. Olympos, mezar tipi bakımından Lykia genelinden 307 adet tonozlu mezarla Lykia mezar geleneği ile ayrı düşmektedir. Belirtilen zaman diliminde belli aralıklarla yapılan çalışmada nekropolde 163 adet mezar yazıtı tespit edilmiştir. İlk kez Kalinka tarafından kopyalanan yazıtlar, Tituli Asie Minoris II'de yayımlanmıştır (TAM II).

* Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

¹ Belirtilen yıllarda Olympos'ta heyet üyesi olarak çalışmaya izin veren Prof. Dr. E. Parman'a ve Prof. Dr. B. Y. Olcay Uçkan'a burada tekrar teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamızda, kılavuz olarak Kalinka'nın eseri kullanılmakla birlikte Tituli Asiae Minoris II'de yayımlanan hangi yazıtın, hangi mezara ait olduğunu tespit etme süreci bizi hayli zorlamıştır. Kalinka'nın belli bir sisteme göre hareket etmeden olasılıkla rastgele yazıtların kopyasını çıkardığı gözlemlenmiştir. Örneğin batı nekropolde tespit edilen mezarın yazıt numarası 1 olabilirken, hemen yanında ya da alt katındaki mezarın yazıt numarasının 2 olması doğal olarak beklenirken; bu yazıtla kuzey veya güney nekropolde karşılaşılması; Kalinka'nın izini takip etme sürecinde, defalarca vazgeçme noktasına getiren bir çalışma temposu yaşanmasına neden olmuştur.

Çalışmada 163 yazıt tespit edilmiş; bunlardan 38 adedi okunamamıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Yazıtları Tam Okunamamış 38 Adet Mezar

OLY99/6	OLY01/201	OLY02/259
OLY99/19 Tek harfi okunuyor	OLY01/213	OLY02/262
OLY99/31	OLY01/214	OLY02/266,
OLY99/41, OLY99/81 Lâhit kapağının alt silmesinde ancak aşınmıştır. Okunamadı	OLY01/215 Çok az okunuyor	OLY02/269
OLY99/127	OLY01/219	OLY02/274
OLY99/152,	OLY01/223	OLY02/295
OLY01/177	OLY02/232 Tabula ansata içinde. Okunamadı.	OLY02/299,
OLY01/180	OLY02/234,	OLY02/305,
OLY01/184 Yazıt çok silik	OLY02/235	OLY02/320
OLY01/186	OLY02/244	OLY02/321
OLY01/194	OLY02/247	OLY02/330ş
OLY01/196 Zor okunuyor	OLY01/198	OLY01/197 Zor okunuyor

50 adedi çok zor okunduğu ve bir kısmı toprağa gömülü olduğu için kopyalanamamış (Tablo 2) ancak 75 adedi TAM, II'de tespit edilebilmiştir.

Tablo 2: Zor Okunan, Bazıları Toprağa Gömülü Olduğu İçin Kopyalanamamış 50 Adet Mezar

OLY99/2, 9 Satır	OLY01/173 6 satır,	OLY01/224 5 satır
OLY99/19 Tek harfi okunuyor	OLY01/176 TAM II: 1100-1120 arasındaki yazıtlardan biri ancak tam tespit edilemedi.	OLY02/226, 7 Satır
OLY99/51, 6 satır,	OLY01/179	OLY02/229, 6-7 Satır
OLY99/81 Lâhit kapağının alt silmesinde ancak aşınmıştır. Okunamadı	OLY01/180 çok az okunabiliyor	OLY02/234
OLY99/97, 7 Satır, silme profilli	OLY01/184 yazıt çok silik	OLY01/237 okunamadı
OLY99/98, 8 Satır. Silme profilli	OLY01/186	OLY02/264, 7 Satır,
OLY99/128, 5 satır, kopyalanamadı	OLY01/192	OLY02/270, 4 Satır
OLY99/150, 7satır kopyalamadı	OLY01/195	OLY02/284, 7 satır
OLY99/152 okunamıyor	OLY01/196 zor okunuyor	OLY02/285 Toprağa gömülü
OLY99/168, 8 Satır	OLY01/197 zor okunuyor	OLY02/293, 7 Satır
OLY99/169. Mezarın yakınında ona ait olması muhtemel lento bloğu	OLY01/199	OLY02/297a, 6 satır. Okunamadı
OLY01/171 Lento bloğu mezara ait olabilir	OLY01/218, 6 satır	OLY02/298, 5 satır
OLY02/235	OLY02/239 Lento'da 6 satır. Yan blok 6 satır	OLY02/302, 6-7 Satır
OLY02/236 6 Satır	OLY02/253 TAM' da tespit edilemedi	OLY02/316 kopyalandı
OLY02/326, 6-7 Satır	OLY02/334, 15 Satır ve 9 Satır	OLY02/335 Lâhit. Kopyalanamadı
OLY02/339	OLY01/143, 7 satır	OLY01/192, 5 satır
OLY01/195 Okunuyor	OLY01/199 Okunuyor	OLY02/288 Okunuyor

İncelenen mezar yazıtlarından öncelikle, vatandaşlık hakkına sahip olan herkesin kendisi, ailesi ve uzak-yakın akrabaları için mezar yaptırabileceği bilgisi öğrenilmiştir. Antik Çağ mezarlarında sıklıkla karşılaşılan mezar cezalarının Olympos'ta da yaygın olması; kentte Antik Çağ mezar geleneğinin devam ettiğini gösterir. Ancak, Lykia'nın erken tarihli (M.Ö. 4.

yy.) mezarlarının çoğunda ve Roma dönemi mezarlarının bazılarında (Çelgin, 1994: 165) karşılaşılan beddua formu, yapılan çalışmaya göre şimdilik yok gibi görünür.

Olympos mezar yazıtlarında karşılaşılan para cezaları, mezara zarar vermek isteyenler içindir. Talep edilen cezalar genelde 500 ile 1000 dinar arasındadır. Ancak 14 mezarda miktar çok daha yüksek tutulmuştur. Yüksek para cezaları istenen 14 mezardan 11'inde para, "Kutsal Tameios" (Kamu Hazinesi) ile "Kutsal Phiskos'a" (İmparatorluk Hazinesi) ödenecek ifadesi kullanılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Yüksek Para Cezaları

Şahıs Adı	Yayın	Miktar
Aur. Pappion	(TAM, II: 1100)	2000 denarius
Marcus Aurelios Demetrios	(TAM, II: 1031)	2000 denarius
Marcus Aurelios Demetrios	(TAM, II: 1031)	2000 denarius
Nise	(TAM, II: 1166)	2000 denarius
Marcus Aur. Arkhepolis	(Atila-Çelgin, 1991: 86)	2000 denarius
Aur. Mucianus	(TAM, II: 949)	2500 denarius
Iulius Solon	(TAM, II: 987)	2500 denarius
Demetrios	(TAM, II: 1133)	2500 denarius
Aur. Artemias	(TAM, II: 1164)	2500 denarius
Teodora	(TAM, II: 1165)	3500 denarius;
Aur. Zosimos	(Adak-Artvur, 1997: 17)	3000 denarius
Aur. Pigreus	(TAM, II: 947), (TAM, II: 948)	5000 denarius
Demetris	(TAM, II: 1037)	5000 denarius
Menestheus	(TAM, II: 1145b)	5000 denarius

Bu yüksek para cezalarından biri muhafız asker Aurelius Mucianus ve ailesinin mezarındadır (Oly09/07). Asker Mucianus'un adı ile Olympos'ta bir kaya fasadında ikinci kez karşılaşılmaması ise ilginçtir. Kaya fasadındaki yazıttan, asker Mucianus'un, tanrı Sol Invictus'a adak sunduğu öğrenilmektedir. Yazıt, Artvur ve Adak tarafından M.S. 3. yy.'ın 2. yarısına tarihlendirilmiştir (Artvur, 1999: 31; Adak-Tüner, 2004: 62-63). Bu yazıt ile asker Mucianus'un M.S. 3.yy.'da Romalı askerler arasında popülerleşen Sol Invictus Kültü'nde olduğu bilgisine ulaşıyoruz. Ancak bu kültürün varlığına dair izler Olympos'ta çok daha erken bir tarihte; Hellenistik Çağ'da kendini göstermektedir. Antik kaynaklardan kültürün korsan Zeniketes hâkimiyetindeyken var olduğunu öğreniyoruz (Plutarkhos, Pompeius, 24. 5). Asker Mucianus'un adak yazıtı ise, kültürün Olympos'ta uzun zamandan beri devam ettiğini kanıtlaması bakımından önemlidir.

Asker Aurelius Mucianus'un, Olympos'ta yaşayıp, öldüğü M.S. 3.yy.'ın 2. yarısı aslında Roma İmparatorluğu'nun çalkantılı ve karışık dönemlerinden olup; Roma için kaçınılmaz son gelmektedir. Mucianus'un mezarında Tameios'a ödenecek para cezasının 2500 dinar olması muhtemelen M.S. 3.yy.'daki çalkantılı dönemin enflasyona yansınışı ile ilintilidir. 2500 dinar para cezası istenen bir diğer mezar Benephicator (Hayırsever) Iulius Solon'a ait Kenotaph'tır. Kutsal Tameios'a (Kamu Hazinesi) 3500 dinar ödenmesi istenen mezar ise Olympos'a başka yerden gelip, burada ölmüş Benephicator (Hayırsever) Aelius Telephus Isaurikus, karısı Theodora ve onun babası Numerianus'a aittir (Oly09/59).

Marcus Aurelius Zosimos'a (Oly02/336) ait lâhite ise, 3000 denarius ücretten söz edilirken, lahdin içinde yerleştirildiği tonozlu mezar binasında 500 denarius istenmektedir (Adak-Artvur, 1997: 18). Bu durumda ya mezar odası daha erken bir tarihte yapılmış ve ona göre para cezası istenmiş ve sonradan lahit içine konmuş olabilir ya da mezar odası da lahit de aynı dönemde yapılmış ama gömüler farklı dönemlere ait olduğu için para cezalarının miktarı değişmiştir. Ama genel olarak incelenen 163 adet örnekte en çok tercih edilen ücret 500 ardından 1000 ve 1500 denarius'tur.

Olympos mezarlarından sadece 1 tanesinde çok düşük bir para cezası; 100 denarius istenmiştir. Üç mezarda 250 denarius, iki mezarda 300 denarius olmak üzere toplam altı mezarda çok düşük ücretlerle karşılaşılmakta ve hepsinde ödemelerin Hephaisistos tapınağına yapılacağı bildirilmektedir.

Para cezalarında Phiskos (İmparatorluk Hazinesi) ve Tameios (Kamu Hazinesi) ön plana çıkmakta, bunu Hephaistos Tapınağı takip etmektedir (Tablo 4).

Tablo 4: Para Cezalarının Ödendiği Kurumlar

İsim	Yayın	Ücret
Hephaistos tapınağına	Tameios (Kamu Hazinesi)	Polis
Demos ve Phiskos (İmparatorluk Hazinesi)	Olympos'un Zeus'u ve Hephaistos tapınağı	Heros
Tameios (Kamu Hazinesi) ve Statizonti	Olympos Polis'i ve Phiskos (İmparatorluk Hazinesi)	Olympos Polis'i ve Hephaistos tapınağı

(TAM, II: 1164, TAM, II:1083; TAM, II: 953; TAM, II: 951; TAM, II: 1093)

Olympos'taki mezar yazıtlarının çoğunda mezara zarar verecek kişiyi denetleyene para cezasının üçte birinin ödeneceği yazılmıştır. Bu ifade, Roma imparatorluğunda başka yerlerde de varlığı bilinen "*Colegia Funeraticia* ve *Koinon*" gibi derneklerin (Er Scarborough, 1998: 83) Olympos'ta da var olabileceğini işaret etmektedir.

Düşük para cezalarının gösterildiği Tablo 5'den de anlaşıldığı gibi, mezar sahiplerinden birinde Aurelius ön- adı (*praenomen*) vardır. Aurelius, Aurelia ya da Marcus ön- adının (*praenomen*) kullanımı, M.S. 212'de İmparator Marcus Aurelius Antoninus (Caracalla) tarafından hazırlanan ve eyaletlerdeki tüm insanlara Roma vatandaşlık hakkı tanıyan "*Constitutio Antoniniana*" ile başlamıştır (Hermann, 1972, 519; Pekman, 1989: 33; Borgia, 1999: 454). Araştırmamızda Olympos'ta 69 mezarda Aurelius ön-adı taşıyan yazıt tespit edildi. Bunlardan sadece 21'inde para cezalarının Hephaistos tapınağına, geriye kalan 48 mezarda ise Phiskos, Polis, Demos ve Tameios'a ödeneceği yazılmıştır. Bu verilere göre Aurelius ön-adı taşıyan ve Roma vatandaşı statüsündekilerin para cezası için Hephaistos tapınağından ziyade Phiskos ve Tameios gibi imparatorluk kasasını tercih ettiği anlaşılmaktadır. Iulius Solon, Tiberius Claudius gibi adlara rastlanılması (TAM, II: 987; TAM, II: 1156) ise, bu kişilerin Roma vatandaşlık hakkını daha erken dönemlerde almış olabileceklerini düşündürmektedir.

Tablo 5: Düşük Para Cezaları

İsim	Yayın	Ücret
Hermaios	(TAM, II: 956)	300 denarius
Menedoros'un kölesi Gamikos	(TAM, II: 1019)	300 denarius
Aur. Dametrios	(TAM, II: 1072),	300 denarius
Hermokritos	(TAM, II: 976)	250 denarius
Zosimas	(TAM, II: 1115)	250 denarius
Artemias	(TAM, II: 1116)	100 denarius)

Olympos'ta mezar yazıtları vasıtasıyla ulaşılan bilgilerden bir diğeri; kadınların yaptırdığı mezarlardır. 4 mezarda kadınların isimleri doğrudan belirtilmiş; kocası ve diğer aile bireyleri için yaptırdığı yazılmıştır (Tablo 6). Kocası/kocaları ve ailesi için mezar yaptıran kadınların içinde olasılıkla en marjinali; Aurelia Rodus'tur.

Tablo 6: Kadınlar Tarafından Yapıtılan Mezarlar

TAM, II: 968	TAM, II: 984;	TAM, II: 1160.	TAM, II:1013
--------------	---------------	----------------	--------------

Yaptırdığı mezara hem ilk kocasının hem Lykia soyunun yöneticisi vasfına sahip ikinci kocası Makarios'un gömüleceği bilgisini yazdırmıştır. Olympos'ta iki eşli erkeklerle rastlanılmakla birlikte (Adak-Tüner, 2004: 63) bir kadının iki eşini de aynı mezara gömdürmesi subjektif olmakla birlikte enteresandır. Bu durumda akla gelen ihtimal; Aurelia Rodus'un, kentten ayrıcalıklı statüdeki varlıklı vatandaşlarından biri olabileceğidir.

Mezar yazıtları vasıtasıyla bazen mesleklere, ünvanlara hatta lâkaplara ulaşılabilmektedir. Örneğin M.S. 200'lerde Hoplon lakabı ile bilinen M. Aur. Arkhepolis hem Lykia Birliği'nde başkan hem de İmparator kültü başrahipliği görevini sürdürmüştür (Atila-Çelgin, 1991: 86). Yazıttan öğrendiğimiz önemli bir diğer bilgi ise Olympos'ta imparatorluk kültü olan bir tapınağın var olabileceğidir.

Yazıtlardan pek çok bilgiye ulaşmak mümkündür. Örneğin Dionysos'un, Oikonomos yani malî işlerden sorumlu olduğunu (TAM, II: 1151); bir kaptan olan ve aslında Khalkedonlu Eudemos'un aynı zamanda Olympos vatandaşı olduğunu hatta Olympos Gerusia'sında (Yaşlılar Meclisi) çalıştığını öğrenebiliyoruz (Adak-Artvur, 1997: 11, 19, 20). Yine yazıtlarla; M.S. 3.yy.'dan itibaren Olympos'un bir karakol şehir konumunda bulunduğu (TAM, II: 949; Adak-Tüner, 2004: 62) ve Romalı askerlerin kentte yaşadığı bilgisine ulaşabilir.

Günümüzde olduğu gibi Antik Çağda da herkes doğduğu şehirde yaşayıp ölmemiştir. Göç her çağda benzer sebeplerle karşımıza çıkar ve Olympos'a da göç eden ve burada ölen insanlar olmuştur. Bu insanlardan bir kısmı mezar yazıtlarında hem doğdukları hem yaşadıkları/doydukları memleketi yazdırırken; bir kısmı sadece geldikleri şehri belirtmiştir. Bu insanlar belki de geçici bir süre kim bilir, belki kısa süreli bir görev için buldukları bu şehre Olymposlular gibi kendilerini ait hissetmedikleri için ya da ani gelen bir ölümlerle; mezarları yapılmış ve bu nedenle sadece mezarda kendi şehirleri yazılmıştır.

Çifte vatandaşlık, Roma döneminden itibaren yaygınlaşmış olup, bölgeye has değildir. Çifte vatandaşlar arasında Myra, Tlos, Bithynia, Sillyon, Trebenna ve Kyaneai kentlerinin adı geçmektedir (Tablo 7). Sadece kendi şehirini belirtenler arasında rastlanılan kentler ise Myra, Pymnassos, Phrygia, Selge ve Seleukia Siedra'dır (Tablo 8).

Tablo 7: Çifte Vatandaş Yazıtları

TAM, II: 977	TAM, II: 990	TAM, II: 991
TAM, II: 996	TAM, II: 1014	TAM, II: 995

Tablo 8: Kendi Şehri Belirtilen Yazıtlar

TAM, II: 982	TAM, II: 983	TAM, II: 999	TAM, II: 1051	TAM, II: 1165
--------------	--------------	--------------	---------------	---------------

Olympos'un bazı mezar yazıtlarında; ailenin kendi üyeleri dışında, mezarlarına beslemelerinin de (Threptoi) (Ricl, 2009, 93-114) gömülebileceği bilgisi elde edilmiştir. Örneğin Besleme Marcella (TAM, II: 974), besleme Rodope (TAM, II: 1133) ve besleme Zeniketes (TAM, II: 951). Hellenistik dönemde Olympos'ta korsanlık yapmış, Romalılar ile ciddi mücadelelere girmiş ve teslim olmamak için ailesi ile kendini ateşe vermiş Zeniketes'in (Uğurlu, 2007, 81 vd) adının Roma döneminde de yaşam devam etmesi hoş bir tesadüftür.

Mezar yazıtlarında geçen şahıs isimlerinden onomastik bir çalışmaya teşebbüs edildi. Ancak dilbilimcilerin gerçekleştireceği bilimsel çalışmalarla konu daha fazla aydınlanacaktır. Şahıs isimleri theophorik kökenliler (Tablo 10-17), Luwi kökenliler (Tablo 9), Hellenistik dönem krallarına öykünenler (Tablo 18-19), kahraman isimleri ile bağlantılar (Tablo 20), Yunanca (Tablo 21) ve Latince (Tablo 22) şahıs adları olmak üzere gruplandırılmıştır.

Yazıtlarda dikkat çeken noktalardan biri, Luwi kökenli isimler bulunmasıdır (Tablo 9). Çoğu araştırmacı tarafından Lykçe yazıtlarda Traqqas adıyla geçen tanrının, Luwi kökenli fırtına tanrısı Tarhundas'la bağlantılı olduğu ve bölgede kültüne dair güçlü kalıntıların var olduğu önerilmiştir (Le Roy, 1990: 42; Işık, 1996: 29; Keen, 1998: 201; Houwink Ten Cate, 1961: 201, 203). Tanrı Tarhundas ile bağlantılı olarak düşünülen Trokondas adıyla (Houwink Ten Cate, 1961: 125, 189, 202; Laroche, 1980: 3) Doğu ve Kuzey Lykia'nın bazı kentlerinde (İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin, 1991: 189; İplikçioğlu-Çelgin-Çelgin, 1992: 221, 223; Çelgin, 1994: 176; Çelgin, 2003: 145; Çevik, 1996: 238) ayrıca Kilikia ile Pamphylia'da (Borgia, 1999: 449; Pekman, 1989: 32) karşılaşılmaktadır. Houwink Ten Cate, Tarhundas ve Zeus Solymeus'un eş tutulabileceği önerisini getirmiştir. Aynı şekilde Zeus Olympios da Tarhundas ile eş tutulmaktadır (Houwink Ten Cate, 1961: 202, dn. 7).

Olympos'ta Trokondas adının varlığı ve Tarhundas ile eş tutulmak istenen Zeus Olympios kültüne dair izler (TAM, II: 1164; Adak-Tüner, 2004: 55), kentte bu kültürün çok erken dönemlerden itibaren var olduğuna dair bir işaret olarak değerlendirilebilir.

Luwi kökenli bir diğer şahıs ismi Moles ve Moleus, Moleos, Mole, Moletos gibi türevleridir. İsmi Luwice eski bir sıfat olan *Muwalla*'dan (yiğit-mert) geldiği önerilmiştir (Çelgin-Çelgin-İplikçioğlu, 199, 195). Luwi kökenli olarak düşünülen bir başka isim

Opramoas'tur. Yerel-opra kökeninden Opramoas, Opramozis ve benzeri farklı isimler türetilmiştir. Obrimos etimolojik olarak güçlü, kuvvetli anlamındadır ve Anadolu'nun güney kıyılarında yaygındır (Borgia, 1999: 451). Olympos'ta tespit ettiğimiz Bassos ve Amaouttos isimlerinin ise, içlerinde "tt" ve "ss" geçmesi sebebi ile Luwi kökenli olabilecekleri düşünülebilir.

Tablo 9: Luwi kökenli isimler

TAM, II: 1061 Trokonas	TAM 1150 Trokonas	TAM, II: 1108 Moles	TAM, II: 1023Moletos	TAM, II: 1073 Moles
TAM, II: 1106 Trokonas	TAM, II, 1129: Mole	TAM, II: 1156 Moles	TAM, II: 1090 Moleos	TAM, II: 1129 Moleus
TAM, II: 1133 Opramoas	TAM, II: 1103 Amaouttos, Luwi?		TAM, II: 1112 Bassos Luwi?	

Artemis ile bağlantılı isimler de Olympos'ta yaygındır. Musa Dağı'ndaki yerleşimde Artemeis isimli bir kadının Artemis Kitaneurissa'ya adadığı yazıt, Kitanaura yerleşimiyle ilgili görülmüştür. Ayrıca Kitanaura'da Artemis şahıs isimlerine sık rastlanılmasına dayanılarak, Kitaneurissa sıfatıyla, Kitanaura'nın yerel bir tanrısı olabileceği yorumu getirilmiştir (Adak-Tüner, 2004: 53). Ancak Olympos nekropolünde de Artemeis, Artemias ve benzeri isimler oldukça fazladır ve şahıs isimlerine göre değerlendirilirse, Olympos ya da egemenlik alanında da Artemis kültürünün varlığından söz edilebilir. Termessos egemenlik alanındaki Neapolis'te de benzerlik vardır. Burada Arteimas, Artemeis ve Artemes gibi theophorik şahıs adların yaygınlığı için Çelgin tarafından, bu tür teoforik şahıs isimlerin, halkın yerleşimde tanrıçaya gösterdikleri saygının somut işareti olduğu yorumu getirilmiştir (Çelgin, 2003:150).

Tablo 10: Theophorik Kökenli İsimler: Kökeni Artemis'e Dayanan Şahıs Adları

TAM, II: 967 Artemisias	TAM, II: 973 Artemios	TAM, II: 1001 Artemias	TAM, II: 1025 Artimas	TAM, II: 1057 Arteimas	TAM, II: 1122 Artemias
TAM, II: 992 Artemias	TAM, II: 975 Artemidoros	TAM, II: 1164 Artemias	TAM, II: 1025 Arteime	TAM, II: 1116 Artemias	TAM, II: 1158 Artemidoros

Sonuç olarak Olympos'ta az sayıda da olsa Luvi kökenli şahıs adlarının bulunduğu; Yunanca isimlerin Latince şahıs adlarına kıyasla çok daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11: Theophorik Kökenli İsimler: Kökeni Hermes'e Dayanan Şahıs Adları

TAM, II: 956 Hermaios	TAM, II: 956 Hermaios	TAM, II: 1010 Eurmasis	TAM, II: 972 Hermas	TAM, II: 1030 Hermeias	TAM, II: 1076 Hermaios
TAM, II: 968 Hermione	TAM, II: 968 Hermione	TAM, II: 980 Hermatos	TAM, II: 976Hermakritos	TAM, II: 1035 Hermaios	TAM, II: 1016 Hermes

Tablo 12: Theophorik Kökenli İsimler: Kökeni Dionysos'a Dayanan Şahıs Adları

TAM, II: 1029 Dionysos	TAM, II: 1043 Dionysos	TAM, II: 1150 Dionianos gr.lat	TAM, II: 1151 Dionysos	TAM, II: 1040 Dionysios	TAM, II: 1134 Dionysos	TAM, II: 1067 Dionysios
------------------------------	---------------------------	--------------------------------------	---------------------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------------

Tablo 13: Theophorik Kökenli İsimler: Kökeni Tykhe'ye Dayanan Şahıs Adları

TAM, II: 969 Auksitykhe	TAM, II: 957 Eutykhes	TAM, II: 968 Euthytikos	TAM, II: 1034 Lamprotykhe	TAM, II: 1101 Eutykhes	TAM, II: 1160 Eutykhes	TAM, II: 1137 Eutykes
TAM, II: 955 Tykhe	TAM, II: 962 Euthytikos	TAM, II: 990 Eutykhia	TAM, II: 1058 Eutykes	TAM, II: 1141Eutykhos		TAM, II: 1139 Tykharios

Tablo 14: Theophorik Kökenli İsimler: Kökeni Hephaistos'a Dayanan Şahıs Adları

TAM, II: 1113 Hephaistokleos	TAM, II: 1140 Euporistos?
------------------------------	---------------------------

Tablo 15: Theophorik Kökenli İsimler: Kökeni Apollon'a Dayanan Şahıs Adları

TAM, II: 1098 Apolloneios	TAM, II: 1157 Apollonides
---------------------------	---------------------------

Tablo 16: Theophorik Kökenli İsimler: Kökeni Athena'ya Dayanan Şahıs Adları

TAM, II: 979 Atheneais	TAM, II: 1018 Athenaios
------------------------	-------------------------

Tablo 17: Theophorik Kökenli İsimler: Kökeni Teo..'a Dayanan Şahıs Adları

TAM, II: 982 Theopheila	TAM, II: 180 Theopompos	TAM, II: 1141 Theodoros
TAM, II: 1124 Theotos	TAM, II: 1165 Theodoro	TAM, II: 1142 Theodoros
TAM, II: 1060 Theoteimos	TAM, II: 1093 Theo	

Tablo 18: Helenistik dönem krallarından öykünerek verilen Yunanca isimler

TAM, II: 960 Demetris	TAM, II: 1066 Demetrios	TAM, II: 1162 Demetrios
TAM, II: 999 Demetrios	TAM, II: 1072 Dametrios	TAM, II: 1163 Demetrios
TAM, II: 1014 Demetrios	TAM, II: 1104 Demetrios	TAM, II: 1082 Antigonos
TAM, II: 1025 Demetrios	TAM, II: 1059 Demetrios	TAM, II: 1139 Antigonos
TAM, II: 1031 Demetrios	TAM, II: 1111 Demetrios	TAM, II: 1125 Demetrios
TAM, II: 1037 Demetris	TAM, II: 1042 Demetrios	TAM, II: 1133 Demetrios

Tablo 19: Helenistik Dönem Krallarından Öykünerek Verilen Yunanca İsimler

TAM, II: 1009Aleksandros	TAM, II: 1153 Aleksandros
--------------------------	---------------------------

Tablo 20: Kahraman İsimleri ile Bağlantılı Şahıs İsimleri

TAM, II: 983 Telephoros	TAM, II: 1165 Telephos	TAM, II: 1087 Herakleos	TAM, II: 1088 Herakleitos
TAM, II: 1095 Herakleitos		TAM, II: 1160 Neoptolemos	

Tablo 21: Yunanca şahıs isimleri

TAM, II: 1129Agathopoulos	TAM, II: 970 Amphianaks	TAM, II: 1062 Apellionos	TAM, II: 954 Dioteimos	TAM, II: 1028 Diotemos	TAM, II: 1133 Euporia	TAM, II: 1136 Eunous
TAM, II: 1129 Agoge	TAM, II: 1131Anamesetos	TAM, II: Kat.336 Arate	TAM, II: 1053 Diotimos	TAM, II: 1080 Diotimos	TAM, II: 1133 Euporias	TAM, II: 1140 Eudemos
TAM, II: 1059 Agorasetes	TAM, II: 1132 Anaiketos	TAM, II: 1035 Arpalos	TAM, II: 1100 Diskos	TAM, II: 1166 Entheios	TAM, II: 1106 Erotos	TAM, II: 959 Erastos
TAM, II: 970 Amouroutes	TAM, II: 1131 Anamesetos	TAM, II: 1156 Atos	TAM, II: 1083 Eirene	TAM, II: 950 Entemios	TAM, II: 1007 Epiktetis	TAM, II: 951Eudotis
TAM, II: 977 Antikhares	TAM, II: Kat.225Antimakhos	TAM, II: 1038 Aukstikos	TAM, II: 1135 Elpidas	TAM, II: 1093 Enthmios	TAM, II: 1050 Epiktetos	TAM, II: 1059 Erpis
TAM, II: 1129 Diogenetus	TAM, II: 969 Demeanthis	TAM, II: 1105 Bion	TAM, II: 1153 Elpis	TAM, II: 1023 Epaphrodeitos	TAM, II: 1016 Ephebike	TAM, II: 1024 Ergasios
TAM, II: 981 Euphrosunos	TAM, II: 1074 Gerosimos	TAM, II: 977 Hoplon	TAM, II: 1015 Lukiakos	TAM, II: 1028 Isokhrysos	TAM, II: 1149 Kapiton	TAM, II: 1044 Khryssianos
TAM, II: 1133 Euporia	TAM, II: 1049 Helenos	TAM, II: 1060 Horea	TAM, II: 1143 Hilaros	TAM, II: 966 Kalokairos	TAM, II: 1062 Karpos	TAM, II: 1017Kosmas
TAM, II: 1163 Euprepes	TAM, II: 1063 Hieron	TAM, II: 971 Herodes	TAM, II: 1013 Leania	TAM, II: 1012 Leon	TAM, II: 1162 Krateros	TAM, II: 977 Lykiarkhes
TAM, II: 1148 Gamike	TAM, II: 985 Herodotos	TAM, II: 1060 Leon	TAM, II: 951 Lykiakhikos	TAM, II: 950 Kalokairos	TAM, II: 1155 Ktesibios	TAM, II: 951 Lykiarkhes
TAM, II: 1126 Gamike	TAM, II: 967 Heleneous	TAM, II: 1135 Idakloas	TAM, II: 1036 Laiena	TAM, II: 1121 Pigramos	TAM, II: 1007 Krateros	TAM, II: 1144 Kosmikos
TAM, II: 1025 Meleine	TAM, II: 969 Hellanikos	TAM, II: 1153 Leosthenos	TAM, II: Kat.225Kallikrates	TAM, II: 1161Kalokairos	TAM, II: 1027 Kharilampes	TAM, II: 1163 Kyrysogenias
TAM, II: 1033	TAM, II: 1117 Paideros	TAM, II: 1162 Pausas	TAM, II: 1047	TAM, II: 1067 Pauseinos	TAM, II: 1032 Phedias	TAM, II: 1128 Phedias

Menethus			Peisanos			
TAM, II: 965 Pamphilos	TAM, II: 1048 Pantheia	TAM, II: 1034 Panthleon	TAM, II: 1100 Pappion	TAM, II: 964 Partheinos	TAM, II: 1072 Pasialethia	TAM, II: 1064 Pausanias
TAM, II: 1047 Neikis	TAM, II: 1072 Neotera	TAM, II: 1166 Nise	TAM, II: 1161 Notos	TAM, II: (Kat.336)Olympias	TAM, II: 1026 Onesimos	TAM, II: 1003 Orestes
TAM, II: 984 Melitene	TAM, II: 1019 Menedoros	TAM, II: 1145b Menesteus	TAM, II: 986 Metrodoros	TAM, II: 1162 Neikanetes	TAM, II: 984 Neikes	TAM, II: 1071 Nekkios
TAM, II: 1147 Pisidis	TAM, II: 958 Polyneikos	TAM, II: 1103 Praksia	1069 Polykarpos TAM, II:	TAM, II: 1099 Protogenes	TAM, II: 1091 Praksianos	TAM, II: Kat.225 Prodekte
TAM, II: 1002 Proskodimos	TAM, II: 1133 Rodope	TAM, II: 1163 Rodos	TAM, II: 1149 Semne	TAM, II: 987 Solon	TAM, II: 1048 Sokrates	TAM, II: 1135 Sosandra
TAM, II:	TAM, II: Kat.341 Rhesimakhos	TAM, II: 1007 Symphoros	TAM, II: 1096 Semne	TAM, II: 1006 Sundios	TAM, II:	TAM, II:
TAM, II: 1007 Soteria	TAM, II: 1022 Sotimos	TAM, II: 1039 Sunekdemos	TAM, II: 1080 Sozouza	TAM, II: 951 Zosimos	TAM, II: 1162 Zosimas	TAM, II: 951 Zotike
TAM, II: 961 Soteimos	TAM, II: 1153 Telesphoros	TAM, II: 951 Zosima	TAM, II: 984 Zosime	TAM, II: 1160 Zosima	TAM, II: 1139 Zosimas	TAM, II: 1140 Zosimos
TAM, II: 1068 Teimarkhos	TAM, II: 1078 Synekdemos	TAM, II: 1062 Zosima	TAM, II: 1104 Zosas	TAM, II: 1139 Zosima	TAM, II: 1109 Zosime	TAM, II: 963 Zosimos
TAM, II: 1061 Teimotheos	TAM, II: 950 Thallouse	TAM, II: 951 Zeniketes	TAM, II: 1113 Zoes			

Tablo 22: Latince şahıs isimleri

TAM, II: 1060 Ammias	TAM, II: 1084 Ammianos	TAM, II: 1130 Amnia	TAM, II: 1099 Apphia.	TAM, II: 979 Aurlios	TAM, II: 1138 Aurellia :	TAM, II: 1163 Macarios
TAM, II: 949 Mucianus	TAM, II: 977 Mureus	TAM, II: 974 Marcella	TAM, II: 947 Pigreus	TAM, II: Pherveidos	TAM, II: 1056 Regina :	TAM, II: 949 Sebastia
TAM, II: 1130 Stephanos	TAM, II: 1156 Tiberius Claudius	TAM, II: 1165 Numerianos	TAM, II: 1003 Tatia			

KAYNAKÇA

- ADAK, Mustafa (2004). "Lokalisierung von Olympos und Korykos in Ostlykien", *Gephyra*, 1, s. 27- 52.
- ADAK, Mustafa-TÜNER, NİHAL (2004). "Neu Inschriften aus Olympos und seinen Territorium I", *Gephyra*, Band 1, s. 53-66.
- ADAK, Mustafa-ARTVUR, Orhan (1997). "Das Grabhaus des Zosimos und der Schiffseigner Eudemos aus Olympos", *EA*, 28, s. 11-27.
- ARTVUR, Orhan (1999). "Olympos Antik Kenti (1991-1992 Çalışmaları)", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 88, s. 13-31.
- ATİLA, İ. Akan-ÇELGİN, Vedat (1991). "Likya'da, Olympos'ta Bulunan Bir Mezar Anıtı", *Mimar Sinan Üniversitesi Fen/Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, s. 75-105.
- BORCHHARDT, Jürgen (1999). *Limyra, Zemuri Taşlar*, Çev. G. Yümer, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- BORGİA, Emanuela (1999). "Research on Onomastics in the Areas of Korykos and Elaiussa Sebaste", *Olba*, II, s. 447-481.
- ÇELGİN, Vedat (1994). "Termessos ve Çevresinde Nekropol ve Epigrafiya Araştırmaları: 1975-1991 Yılları Arasında Yapılan Çalışmaların Toplu Sonuçlarına Kısa Bir Bakış", *Anadolu Araştırmaları XIII*, s. 153-177.
- ÇELGİN, Vedat (2003). "Termessos Egemenlik Alanında Artemis Tapınımı II, Ahırtaş Örentepe (Kelbessos) Antik Yerleşmesindeki "Artemis Kelbessis" Kültü. Son Epigrafik Araştırmaların Katkılarına Bir Bakış", *Adalya VI*, s. 119-170.
- ÇEVİK, Nevzat (1996). "Kent Antalya'nın Arkeolojik Envanter Projesi II, Hurma Köy Yüzey Araştırmaları", *AST XIV-1*, s. 235-251.
- ER SCARBOROUGH, Yasemin (1998). "Dağlık Kilikya-Lamotis Mezarları", *Olba I*, s. 77-85.
- HEAD, B. Vincent (1967). *Historia Numarum: a Manual of Greek Numismatics*, Oxford: Oxford University Press.
- HERMANN, Peter (1972). "Überlegungen zur Datierung der Constitutio Antoniniana", *Chiron*, 2, s. 519-530.

- HİLL, G. Francis (1963³). *Lycia, Pamphylia and Pisidia, British Museum Catalogues of Grek Coins, Vol. 19*, London: British Mus.
- HOUWINK TEN CATE, Johannes (1961). *The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera during the Hellenistic Period*. Leiden: Brill Academic Pub.
- IŞIK, Fahri (1996). "Pamphylia ve Anadolu Gerçeği", *Adalya* I, s. 23-43.
- İPLİKÇİOĞLU, Bülent-ÇELGİN, Vedat-ÇELGİN, Güler (1991). "Kuzey Likya'dan Yeni Yazıtlar", *AST IX*, s.1 83-192.
- İPLİKÇİOĞLU, Bülent-ÇELGİN, Vedat-ÇELGİN, Güler (1992). "Termessos 1991 Epigrafya Araştırmaları", *AST X*, s. 219-226.
- KEEN, Anthony (1998). *Dynastic Lycia. A Political History of the Lycians and Their Relations with Foreign Powers C.545-362*, Boston: Brill Academic Publishers.
- LAROCHE, Adı (1980). "Les dieux de la Lycie classique D'apres les textes lyciens", in: Metzger H, *Actes du Colloque sur la Lycie Antique, Bibliothèque de l'Institut Français d'Etudes Anotoliennes d'Istanbul* 27, s. 1-6.
- LE ROY, Christian (1990). "Die Religion der Lykier" in: *Götter, Heroen, Herscher in Lykien*, Wien: Schallaburg, s. 41-44.
- PEKMAN, Adnan (1989). *Son Kazı ve Araştırmaların Işığında Perge Tarihi*, Ankara,: TTK Yayınları
- PLUTARKHOS, *Pompeius* [http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?lookup:Plut.+Pomp\(ed. A. Clark\)](http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?lookup:Plut.+Pomp(ed. A. Clark))
- RICL, Mariana (2009). "Legal and Social Status of Threptoi and Related Categories in Narrative and Documentary Sources", *From Hellenistic to Islam*, s. 93-114.
- STRABON. *The Geography of Strabo*, Trans. H.L. Jones I-VIII (1917-1932). London. New York: Loeb. Coll.
- TAM II. Kalinka, E *Tituli Asiae Minoris II: Tituli Lyciae linguis Graeca et Latina conscripti, I, Pars Lyciae occidentalis cum Xantho oppido 2: Regio quae ad Xanthum flumen pertinet praeter Xanthum oppidum, 3: Regiones montanae a valle Xanthi fluminis ad oram orientalem*, Wien: Vindobonae.
- TROXELL, Hylla (1982). *The Coinage of the Lycian League*. New York: The American Numismatik Society, Numismatic Notes and Monographs no. 162.
- UĞURLU, Elif (2007). "Olympos ve Kalesinin Lokalizasyonu", *Adalya X*, 81-104.
- VON AULOCK, Hans (1974). Die Münzprägung des Gordian III und der Tranquillina in Lykien, Tübingen: *IstMitt. Beiheft* 11.